

ΣΥΝΕΔΡΙΑ ΤΗΣ 21^{ΗΣ} ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΥ 1980

ΠΡΟΕΔΡΙΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΜΥΛΩΝΑ

ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑ.— Συμβολή στην 'Ιστορία τῶν Κοινωνικῶν 'Ασφαλίσεων,
ὑπὸ τοῦ 'Ακαδημαϊκοῦ κ. **Νικ. Κ. Λούρου** *.

Ἄς μοῦ ἐπιτραπεί νὰ θυμίσω ὅτι ἡ σκιά τοῦ Ὀλύμπου πέφτει κοντὰ στὴ Λάρισα πάνω σὲ ἓνα χωριό, τὰ Ἀμπελάκια. Ἐκεῖ καλλιεργῶντας βαμβάκι καὶ ἔρυθρόδανο, γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Διοσκουρίδη, οἱ πονηροὶ ἀπόγονοι τοῦ Ὀδυσσέα ἐκμεταλλεύτηκαν τὸ ταπεινὸ τοῦτο φυτὸ γιὰ τὴν ιδιότητά του νὰ παρέχει ἀνεξίτηλη κόκκινη βαφή. Τὸ φέσι ἦταν τοῦ συρμοῦ καὶ οἱ Ἀμπελακιῶτες κατόρθωσαν μὲ τὴ βαφή τους καὶ τὴν Ὑφαντουργία νὰ κατακτήσουν σὲ λίγο ὁλόκληρη τὴν ἀνατολικὴ ἀγορὰ τοῦ φεσιοῦ ὥς πέρα στὶς Ἰνδίες. Σύντομα τὰ κέρδη τους καὶ ἡ περιουσία τους ἔφθασαν σὲ τεράστια ποσά. Ἐξῆ χιλιάδες κατοίκους μέτρησε σὲ λίγα χρόνια τὸ χωριό. Τὰ σπίτια ἔγιναν παλάτια οἱ δρόμοι στρώθηκαν μὲ πέτρινο καλντερίμι καὶ τὸ Γαλαξείδι ἔγινε φαίνεται ὁ ἐφοπλιστικὸς τους Ναύσταθμος καὶ τὸ πλούσιο ἐμπορικὸ τους λιμάνι.

Αὐτὰ τὰ πλούτη ὅμως οἱ Ἀμπελακιῶτες κατάλαβαν πὼς δὲν ἦταν παρὰ ἡ συγκομιδὴ τοῦ κόπου καὶ τῆς ἐργασίας ὅλου τοῦ πληθυσμοῦ καὶ πὼς γιὰ τοῦτο ὅλοι οἱ κάτοικοι ἔπρεπε ν' ἀποκτήσουν δικαιώματα στὴν κατανομὴ καὶ στὴν κοινωνικὴ ἐξυπηρέτησή τους. Κατάλαβαν δηλαδὴ πὼς κανένας δὲν ἦταν κεφαλαιούχος παρὰ μονάχα ἡ ἐργασία τους. Σκέφθηκαν τότε νὰ ιδρύσουν τὸν πρῶτο στὴν ἱστορία **Σ υ ν ε τ α ρ ι σ μ ό**. Τὰ ταπεινὰ Ἀμπελάκια ἀναφέρονται σήμερα σὲ ὅλα τὰ συγγράμματα Πολιτικῆς Οἰκονομίας τοῦ κόσμου σὰν ὁ τόπος ὅπου γεννήθηκε καὶ πρόκοψε ἡ ὁργανωμένη ἐμπορικὴ καὶ κοινωνικὴ συνεργασία καὶ πρόνοια.

---

* NIC. LOUROS, **Contribution à l'histoire des Assurances Sociales.**

Ἡ δημιουργικὴ ἰδέα, διαφορετικὴ ἀπὸ κείνη πὺν διοικοῦσε τὰ ἐπαγγέλμα-
τικὰ σωματεῖα τῆς Γερμανίας τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰταλίας, γεννήθηκε ἀπὸ τὴν
ἀντίθεση στὸ Ὁθωμανικὸ φορολογικὸ σύστημα πὺν ὕστερα ἀπὸ τὴν εἴσπραξη τοῦ
φόρου παρῆχε σὲ κάθε Κοινότητα ἓνα ποσὸ κατ' ἀποκοπή. Τὰ χρήματα αὐτὰ
μοιραζόντουσαν στοὺς κατοίκους ἀνάλογα μὲ τὸ ἀτομικὸ τους κεφάλαιο, πρᾶγμα
πὺν ἐξυπηρετοῦσε τοὺς πλουσίους καὶ ὀκνηροὺς καὶ ὄχι τὸν πραγματικὰ ἐργαζό-
μενο λαὸ πὺν μοιραζόταν τῇ φτώχεια καὶ τὴν κακομοιριά. Γιὰ νὰ θεραπευθεῖ
αὐτὴ ἡ κοινωνικὴ ἀδικία καὶ νὰ συμμετέχει ὀλόκληρος ὁ πληθυσμὸς τόσο στὴν ἐργα-
σία ὅσο καὶ στὰ κέρδη, οἱ Ἀμπελακιῶτες σκέφθηκαν πὺς οἱ γαιοκτῆμονες, οἱ τσι-
φλικοῦχοι καὶ οἱ πλούσιοι θὰ ἔπρεπε νὰ προσφέρουν στὴν Κοινότητα τὴν ἀκίνητη
καὶ κινήτη περιουσία τους ἐνῶ οἱ φτωχοί, οἱ ἄνεργοι, οἱ γυναῖκες, τὰ παιδιά ἀπὸ
ὀρισμένη ἡλικία, καὶ οἱ γέροντες ὡς κάποιο ὄριο, ὑποχρεώθηκαν νὰ προσφέρουν
τὰ ἐργατικὰ χέρια γιὰ τὴν ἐντατικὴ πρόοδο τῆς Γεωργίας καὶ τῆς Ὑφαντουργίας.
Ἔτσι ἀποκτοῦσε ὄλος ὁ πληθυσμὸς δικαιώματα στὰ κέρδη τῆς Κοινότητος. Σύν-
τομα ἐξαφανίστηκε ἡ φτώχεια καὶ ἡ δυστυχία ἐνῶ ἡ ἀποδοτικὴ ἐξαγωγή τῶν
προϊόντων ὀδήγησε στὴν ἵδρυση ἐμπορικῶν Ὑποκαταστημάτων στὴν Κωνσταντι-
νούπολη, τὴν Βιέννη, Βουδαπέστη, Τριέστη, Λειψία, Δρέσδη, Λυών, Ρουέν,
Ἀμβούργο καὶ ἄλλοι, πὺν κατόρθωσαν νὰ προσφέρουν τεράστια εἰσοδήματα
στὴν Κοινότητα.

Τὸ ἀρχικὸ κεφάλαιο τῆς καταπληκτικῆς αὐτῆς ἐπιχειρήσεως ἦταν 100 χιλιάδες
φράγκα τὸ 1788 καὶ ἔφθασε τὸ 1810 τὰ 120 ἑκατομμύρια φράγκα. Ἔτσι ὕστερα ἀπὸ
τὴν καταβολὴ τοῦ ὀμαδικοῦ Ὁθωμανικοῦ φόρου τῆς Κοινότητος καὶ τὴν ἱκανο-
ποιητικὴ κεφαλικὴ διανομὴ στοὺς κατοίκους, ἡ γόνιμη Ἑλληνικὴ φαντασία καὶ τὸ
πνεῦμα τῆς κοινωνικῆς ἀλληλεγγύης μεταχειρίστηκε τὰ μεγάλα περισεύματα γιὰ
τοπικὰς κοινόχρηστες δημιουργίες. Ἡ ρυμοτομία καὶ οἱ δρόμοι, πρότυποι γιὰ τὴν
ἐποχὴ τους, οἱ ὕδραυλικὰ καὶ ἀποχετευτικὰ ἐγκαταστάσεις ἔφεραν τὸν πολιτισμὸ,
σχολεῖα, ἐκκλησίες καὶ ἄνετες κατοικίες ἀνέβασαν σὲ καταπληκτικὸ ἐπίπεδο τὴν κοι-
νωνικὴ ζωὴ. Ἔτσι ἄνθισε καὶ τὸ Ἐλεύθερο Πανεπιστήμιο τῶν Ἀμπελακίων πὺν
πρόσφερε ἀνεκτίμητες ὑπηρεσίες στὴν ἀνάσταση τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας καὶ
κατόρθωσε νὰ ἐκδόσει στὰ 1804 τὸ περίφημο λεξικὸ τοῦ Ἀ ν θ ἱ μ ο υ Γ α ζ ῆ.
Ἐκεῖ δίδαξε ὁ Νεόφυτος Δούκας, ὁ Εὐγένιος Βούλγαρης, ὁ Κωνσταντᾶς καὶ
ἄλλοι κορυφαῖοι ἄνθρωποι τῶν γραμμάτων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης. Τὸ περίφημο
πολυτελέστατο σπίτι τοῦ Γεωργίου Μαύρου — πὺν γιὰ τὶς συναλλαγὰς του στὴν
Βιέννη ὀνομάστηκε Schwarz — διατηρεῖται ἀκόμα.

Μέσα σ' αὐτὴ τὴ συνείδηση τῆς κοινωνικῆς ἀνάγκης, ὑποχρεώσεως καὶ
ἀλληλεγγύης, ἰδρύθηκε ἀπὸ τὴν κοινοπραξία τὸ π ρ ῶ τ ο Ν ο σ ο κ ο μ ε ῖ ο

καὶ τὸ Πρότυπο σύστημα γιὰ τὴν πρόνοια καὶ τὴν Ὑγειονομικὴ Ὁργάνωση, πρόδρομο τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων τῆς ἐποχῆς μας ποὺ ὀφείλονται στὴν πρωτοβουλία τοῦ Bismark στὴν Γερμανία μὲ πρότυπο τὰ Ἀμπελάκια. Ὅλοι, δηλαδή, οἱ Ἀμπελακιῶτες ποὺ εἶχαν προσφέρει τὴ συμμετοχὴ τους στὴ μικρὴ πολιτεία καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν εἴσπραξη τοῦ μερίδιου τους στὰ κέρδη, εἶχαν αὐτόματα τὸ δικαίωμα νὰ περιθάλπτονται ἀπὸ ἱκανοὺς γιατροὺς ποὺ εἶχαν σπουδάσει στὸ ἐξωτερικὸ μὲ Κοινοτικὲς ὑποτροφίες. Ἀλλὰ δυστυχῶς ἡ Τράπεζα τῆς Αὐστρίας ὅπου οἱ Ἀμπελακιῶτες εἶχαν καταθέσει τὰ κεφάλαιά τους, φτώχεψε στὰ 1811 μὲ τὴν εἰσβολὴ τοῦ Ναπολέοντα στὴ Βιέννη καὶ οἱ ὀρδὲς τοῦ Ἀλῆ Πασᾶ διέλυσαν τὸν πληθυσμὸ καὶ ἔφεραν τὴν καταστροφὴ τοῦ ὠραίου αὐτοῦ ἔργου ποὺ ἔμεινε παράδειγμα στὴν Ἱστορία.

Ἔως ἐδῶ ἡ ἱστορία τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων εἶναι γνωστὴ. Ὅμως χωρὶς νὰ μειωθεῖ οὔτε ἐλάχιστα ἡ σημασία τῶν Ἀμπελακίων στὴν πρωτοπορία τῆς ἐφαρμογῆς τῶν Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων, θὰ ἦταν νομίζω παράλειψη νὰ μὴν ἀναφερθεῖ κάτι ποὺ ἴσως νὰ μὴν εἶναι ἀρκετὰ γνωστὸ στοὺς κύκλους ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὰ ἀσφαλιστικὰ συστήματα καὶ ἰδιαίτερα μὲ τὶς Κοινωνικὲς Ἀσφαλίσεις καὶ τοὺς Τραπεζικοὺς Ὁργανισμοὺς. Ὅτι, δηλαδή, ἡ πρώτη ἰδέα τῆς Κοινωνικῆς Ἀσφαλίσεως ὀφείλεται στὸν Hugh Chamberlain, διάσημο Μαιευτῆρα τοῦ Λονδίνου καὶ ἐγγονὸ τοῦ Γάλλου Οὐγενότου γιατροῦ Pierre Chamberlain, ποὺ δημιούργησε μιὰ Μαιευτικὴ δυναστεία ἀφοῦ σώθηκε ἀπὸ τὴν νύχτα τοῦ Ἁγίου Βαρθολομαίου (24 Αὐγούστου 1572). Μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Ambroise Paré, τοῦ μεγάλου Γάλλου Χειρουργοῦ, κατόρθωσε νὰ διαπεραιωθεῖ στὴν Ἀγγλία ὅπου γιὰ 200 χρόνια ἡ πολύτεκνη οἰκογένειά του ἐκμεταλλεύτηκε τὴν ἐφαρμογὴ τοῦ ἐμβρυολογικοῦ ἐφεύρεση ὅμως ὀφειλόμενη στὸν Σωρανὸ τὸν Ἐφέσιο.

Θὰ ἔπρεπε ἴσως νὰ ἀναφερθεῖ ἐπίσης ἐδῶ πὼς στὴν Ἀγγλία ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Thomas More ποὺ στὴν περίφημη «οὐτοπία» τὸν 15^ο αἰῶνα ὑπαινίσσεται τὴν ὑπαρξὴ κοινόβιας κοινωνικῆς πρόνοιας καὶ ὁ Francis Bacon (1561 - 1626) λίγα χρόνια νωρίτερα ἀπὸ τὸν Chamberlain εἶχε ἐκφράσει στὴν «Νέα Ἀτλαντίδα» σκέψεις σχετικὲς μὲ τὴν υγεία. Σ' αὐτὸν ὀφείλεται ἄλλωστε ἡ ἴδρυση τῶν Chambers of Health (Αἵθουσες Ὑγείας), καὶ τοῦ «Οἴκου τοῦ Σολομώντος» ποὺ ὑποτίθεται πὼς εἶναι ἡ ἀφετηρία τῆς «Βασιλικῆς Ἐταιρείας τοῦ Λονδίνου γιὰ τὴν πρόοδο τῶν Θετικῶν Γνώσεων». Ὅμως ἡ φαντασία τοῦ Bacon δὲν φτάνει ὡς τὴν Κοινωνικὴ Ἀσφάλιση ἐνῶ ὁ Hugh Chamberlain τελευταῖος στὴ σειρά τῶν οἰκογενειακῶν κληρονόμων, δὲν εἶχε μόνο μεγάλη περιουσία ἀλλὰ καὶ γόνιμη

φантаσία. Όπως ο πατέρας του, Πέτρος ο Γ', πού είχε κληροδοτήσει τὸ ἀνήσυχο πνεῦμά του στὸν γιὸ του, ὁ Hugh ἀναμίχθηκε τὸ 1687 καὶ σὲ ἐπιχειρήσεις πού ὅμως τοῦ κόστισαν ἐπανειλημμένα πρόστιμα πρὸς τὸ Κράτος. Αὐτό, ὅμως δὲν ἐμπόδισε νὰ εἰσηγηθεῖ στὸ σύγγραμμά του «Ἀπορίες καὶ ἐρωτήσεις σχετικές μὲ τὴν ἄσκηση τῆς Ἱατρικῆς», σύστημα Ἀσφαλίσεως τῆς Ὑγείας, πού ἐξαίρωντας τοὺς φτωχοὺς, ζητοῦσε ὅλες οἱ οἰκογένειες νὰ καταβάλλουν μικρὰ ποσὰ τὸ χρόνο στὸ «Ἰδρυμα Ἱατρικῆς» πού θὰ διέθετε 10 «Εὐγενεῖς Ἐφόρους», 146 γιαιτροὺς, 121 χειρουργοὺς καὶ 141 φαρμακοποιοὺς κάτω ἀπὸ τὸν ἔλεγχο 7 Κολλεγίων, ἐγκατεστημένων σὲ κατάλληλες πόλεις.

Ἡ ἀσφάλιση θὰ ἀπέβλεπε στὴν προστασία τῆς ὑγείας τόσο τῶν πλουσίων ὅσο καὶ τῶν φτωχῶν καὶ θὰ παρεῖχε ἱατροφαρμακευτικὴ περίθαλψη σὲ ὅλους, ἔκτὸς στὴν περίπτωση «Εὐλογίας, τοκετοῦ καὶ λίθων» ὁπότε θὰ ἔπρεπε νὰ καταβάλλεται μικρὴ πρόσθετη ἐπιβάρυνση. Ὁ Hugh Chamberlain ὑπῆρξε ὁ πρωτοπόρος τοῦ Κοινωνικοῦ Ἀσφαλιστικοῦ Συστήματος, πού εἰσηγήθηκαν οἱ Beverege καὶ Bevan καὶ ἔχει ἐφαρμοσθεῖ στὴν Ἀγγλία ἀπὸ τὸ 1948. Ἐν τούτοις στὰ Ἀμπελάκια ἔγινε ἡ πρώτη στὴν Ἱστορία πραγματικὴ ἐφαρμογὴ τοῦ συστήματος στὰ 1785.

Ἡ ἐφευρετικότητά ὅμως τοῦ Hugh δὲν σταμάτησε ἐκεῖ. Πρωτοπόρος τοῦ αὐτοκινήτου εἰσηγήθηκε στὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων τὴν κίνηση τῶν ἀμαξίων μὲ περιστρεφόμενους ἀεροκυλίνδρους. Ζήτησε ἐπίσης μονοπώλιο γιὰ θερμάστρες πού ἐντοιχισμένες θὰ θέρμαιναν τρία δωμάτια.

Ὅλες οἱ προτάσεις του δὲν ἔγιναν δεκτές. Ἀλλὰ στὰ 1690 πρότεινε ἀκόμα σύστημα ὥστε «ἡ Ἀγγλία νὰ γίνεῖ πλούσια καὶ εὐτυχὴς» μὲ τὴν ἵδρυση «Κτηματικῆς Τράπεζας» πού πραγματοποιήθηκε, ἀπέτυχε ὅμως ἐπειδὴ οἱ ὑπολογισμοὶ ἦταν ἀκατάλληλοι, ὥστε ὁ Hugh ἀναγκάσθηκε τὸ 1699 νὰ ἀποδημήσει στὴν Ὀλλανδία ὕστερα ἀπὸ τὴ χρεωκοπία του. Στὰ 1694 ὅμως καὶ σύμφωνα μὲ τὴν ἐμπνευση τοῦ Chamberlain, ἱδρύθηκε στὸ Λονδίνο ἡ πρώτη Τράπεζα γιὰ τὴν ἀσφάλιση τῶν πλοίων μὲ τὴν ἐπωνυμία «Tonnage Bank» πού καρποφόρησε καὶ χωρίσθηκε ἀργότερα στὰ περίφημα Lloyds καὶ στὴ σημερινὴ «Τράπεζα τῆς Ἀγγλίας». Εἶναι λοιπὸν τὰ μεγάλα αὐτὰ Ἰδρύματα ἀποτελέσματα τῆς φαντασίας ἐνὸς Μαιευτῆρα.

R É S U M É

Après avoir rehaussé l'initiative créatrice du village grec «Ambe-lakia» à la fin du 18e siècle au sujet du principe de la «Coopérative», création mentionnée dans tous les Traités d'Economie Potitique, l'auteur

souligne que la preuve de la première réalisation des Assurances Sociales se trouve dans le système d'Ambelakia.

Cependant, et sans diminuer la valeur de la première application de cette entreprise, l'auteur mentionne que Hugh Chamberlain, le dernier de la dynastie d'Obstétriciens Français qui pendant 200 ans a dirigé l'Obstétrique Anglaise en employant le fameux «forceps», fut le premier qui a proposé à la Chambre des Lloyds un système d'assurance de la santé qui cependant n'a pas été approuvé. Il créa aussi la première Banque Anglaise la «Tonnage Bank» qui après avoir fait faillite fut divisée plus tard en les fameux «Lloyds» et la «Banque d'Angleterre» actuelle.

L I T T E R A T U R E

1. Félix de Beaujour, Consul de France à Salonique, Tableau du Commerce de la Grèce, 1800, Paris.
2. Jacob Jonas Björnsthål, Briefe aus seinen susländischen Reisen, 1780, Leipz.
3. D. Urquhart, Secrétaire de l'Ambassade Britannique à Constantinople, La Turquie, ses ressources, son organisation, son commerce, suivis de considérations sur l'état du commerce anglais dans le Levant. Traduit de l'anglais en français par X. Raymond, 1836, Paris.
4. Armand Carrel, Résumé de l'histoire des Grecs modernes, 1829, Paris.
5. Pouqueville, Voyage de la Grèce, 1826.
6. Henry Holland, Travels in the Ionian Isles, Albania, Thessaly, Macedonia etc. during the years 1813, 1815, London.
7. François-Louis-Flôrimond Boulanger, Ambelakia ou les Associations et les Municipalités Helléniques, 1875, Paris.
8. William Martin Leake, Travels in Northern Greece, 1835, London.
9. Sir James Porter, Turkey, its history and progress, vol. I, 1854, London.
10. Alfred Mezières, Mémoires sur le Pélion et l'Ossa, 1853, Paris.
11. E. Rochetin, Revue Politique et Parlementaire, XIX, 1912.